

Fiche 16

Helpt inzetten op leesmotivatie om betere lezers te maken van kinderen?

Onderwijsniveau: kleuter lager secundair

Componenten van leesvaardigheid:

☐ Voorbereidende leesvaardigheden:	☐ geletterdheid	☐ mondelinge taalvaardigheid
☐ Technisch lezen :	☐ vlot lezen	☐ vloeiend lezen
☐ Begrijpend lezen		
☐ Algemene leesvaardigheid		
☒ Leesmotivatie		

Wat vertelt onderzoek?

Leesmotivatie is meer dan 'het leuk vinden om boeken te lezen'. De zelfdeterminatietheorie maakt een onderscheid tussen gecontroleerde en autonome motivatie. Bij 'gecontroleerde motivatie' word je verplicht om een activiteit uit te voeren omdat je ervoor beloond wordt ('externe verplichting'), of omdat je je anders schuldig zou voelen ('interne verplichting'). Bij 'autonome motivatie' voer je een activiteit uit omdat je die nuttig en relevant vindt ('positieve extrinsieke motivatie') of omdat je ze plezierig vindt ('intrinsieke motivatie').

In tegenstelling tot wat je misschien zou denken, hangen leesvaardigheid en intrinsieke leesmotivatie (leesplezier dus) in beperkte mate met elkaar samen. Iemand die goed leest, leest dus niet per definitie graag. En ook: iemand die graag leest is daarom niet per se een goede lezer. Daarnaast hebben interventies die actief op leesmotivatie inzetten, geen significante impact op de intrinsieke motivatie van leerlingen, maar wel op die positieve extrinsieke leesmotivatie waarbij ze overtuigd raken van het persoonlijke belang van lezen. Verder leert onderzoek ons dat vooral lezen op jonge leeftijd latere leesmotivatie voorspelt maar dat de relatie andersom veel minder sterk is.

Hoe zet je in op extrinsieke leesmotivatie? Je past het ABC-principe toe, waarbij je op drie basisnoden van de leerlingen focust, namelijk autonomie, verbondenheid en competentie. Succesvolle interventies met een focus op leesmotivatie geven de leerlingen de kans om zelfstandig keuzes te

maken (autonomie – bijvoorbeeld: leerlingen zelf boeken laten kiezen uit een selectie), creëren opportuniteiten zodat leerlingen kunnen samenwerken (verbondenheid – bijvoorbeeld: leerlingen samen een tekst laten bespreken) en geven leerlingen het gevoel dat ze bekwaam zijn om zinvolle resultaten te halen door hen uitdagende opdrachten te geven en daarvoor de juiste mate van structuur aan te bieden (competentie – bijvoorbeeld: de leerinhoud opdelen in tussenstappen die voor leerlingen haalbaar zijn).

Ons onderzoek bekeek 95 meta-analyses en systematische reviews tussen 2010 en 2021. Daaruit blijkt dat succesvolle interventies met een focus op leesmotivatie een effect hebben op extrinsieke leesmotivatie, maar niet op intrinsieke motivatie. Bovendien geven deze interventies expliciete instructie in de andere componenten van leesvaardigheid, waardoor men niet kan bepalen wat het exacte effect van die focus op leesmotivatie is. Leerlingen motiveren om meer te lezen leidt dus niet zomaar tot betere lezers, als niet voldaan is aan de andere voorwaarden van effectief leesonderwijs.

Maar een studie uit 2023 ziet een wel positieve impact op extrinsieke én intrinsieke leesmotivatie, en zelfs op leesbegrip. Dit effect geldt als je op de drie basisnoden van het ABC-principe tegelijkertijd inzet, en vooral bij leerlingen uit het lager onderwijs. Toch benadrukken de auteurs van deze studie dat een focus op leesmotivatie niet voldoende voor effectief leesonderwijs is. Het valt namelijk op dat de interventies uit hun studie in een klas-klimaat opgenomen worden waar al veel aandacht naar

effectief leesonderwijs gaat, of dat ze activiteiten organiseren die een voorbeeld zijn van kwaliteitsvol leesonderwijs (bijvoorbeeld: taaldenkgesprekken, efficiënt gebruik van leesstrategieën). Als je dus de leesmotivatie en de leesvaardigheid van leerlingen wil versterken, zijn een gezellig leeshoekje en een sterk uitgebouwde schoolbibliotheek belangrijk, maar jammer genoeg niet voldoende. Je moet ook actief inzetten op kwaliteitsvol leesonderwijs!

Welke praktijktips horen bij dit antwoord?

- Als je de leesvaardigheid en de leesmotivatie van kinderen wil versterken, geef dan in de eerste plaats goed leesonderwijs. De leesvaardigheid van leerlingen kan niet groeien door enkel in te zetten op leesmotivatie.
- Prikkel de aandacht van de leerlingen door teksten te geven die bij hun niveau van leesvaardigheid aansluiten (of die liefst net iets moeilijker zijn voor hen) of door leesopdrachten te ontwikkelen die een connectie met de huidige wereld hebben.
- Zet in op thematisch leesonderwijs. Werk tegelijkertijd aan leesbegrip en kennisopbouw door brede, domeinoverschrijdende thema's.
- Vertrek vanuit een betekenisvolle context en maak gebruik van authentieke, rijke teksten. Voorzie een breed scala aan teksten en tekstsoorten. Dat betekent zowel fictie- als non-fictieteksten (en dan niet alleen krantenartikelen, maar ook teksten uit de sociale en natuurwetenschappen). Gebruik teksten die bij de leefwereld van de leerlingen aansluiten, maar zet ook in op teksten die leerlingen net introduceren in nieuwe kennis of andere achtergronden.
- Laat leerlingen de teksten cognitief actief verwerken:
 - » Voer taaldenkgesprekken over teksten met je leerlingen. Start daarbij vanuit een prikkelende (luister)vraag. Dat soort prikkelende vragen zorgt ervoor dat leerlingen zin krijgen om het antwoord te gaan zoeken in een tekst. Bovendien vinden leerlingen het antwoord op zo'n prikkelende vraag niet door slechts een stukje van de tekst te lezen, maar moeten ze de hele tekst lezen om een antwoord te vinden. Wanneer je als leraar met leerlingen in interactie gaat over de tekst, komen ze tot dieper tekstbegrip. Ze leren daarbij om de mening van anderen te integreren in hun eigen kennis. Lezers met leesproblemen profiteren van tekstgerichte gesprekken doordat ze de mening van anderen horen en die kunnen gebruiken om hun eigen mening bij te sturen.
 - » Combineer lezen met schrijven. (*Lees ook fiche 10 'Kan schrijven je leerlingen helpen om betere lezers te worden?'*).

Welke praktijkvoorbeelden horen bij dit antwoord?

- [Geïntegreerd werken aan technisch lezen en leesbegrip bij oudere leerlingen | Fiche Taaltrajecten | UAntwerpen](#)
- [Aandachtspunten voor een leesprogramma voor jongeren met leesmoelijkheden | Fiche Taaltrajecten | UAntwerpen](#)

Leesgroepen

Bart zet in zijn klassen leesgroepen op. Binnen de leesgroep lezen alle leerlingen hetzelfde boek. Met de leesgroep bereiden ze een kringgesprek voor waarin de leerlingen samen het boek bespreken, discussiëren over belangrijke elementen van het verhaal en hun mening vergelijken met die van klasgenoten of die van recensenten.

1. Boek kiezen
2. Controletoets om na te gaan of de leerlingen het boek wel degelijk lezen
3. Een individueel leesbelevingsverslag met richtvragen
4. Gesprek voorbereiden
5. Kringgesprek

Aan de hand van rubrics worden de verwachtingen naar de leerlingen toe verduidelijkt.

Wil je meer weten over dit onderwerp, neem dan hier een kijkje:

- [Hoe krijg je kinderen aan het lezen? | Tjipcast 121 met Martin Bootsma](#)
- [Leesmotivatie bevorderen en onderwijskansen | Onderwijskennis \(podcast\)](#)

In aflevering 8 van de Nederlandse podcast **Onderwijskansen** geeft Joanneke Prenger (SLO) meer uitleg over hoe je de leesmotivatie van leerlingen kan versterken en over hoe leesmotivatie en leesvaardigheid precies met elkaar samenhangen.

Wil je meer weten over het onderliggende onderzoek, kijk dan zeker naar deze studies:

- McBreen, M., & Savage, R. (2020). The impact of motivational reading instruction on the reading achievement and motivation of students: A systematic review and meta-analysis. *Educational psychology review*, 33(3), 1125-1163.
- Toste, J. R., Didion, L., Peng, P., Filderman, M. J., & McClelland, A. M. (2020). A meta-analytic review of the relations between motivation and reading achievement for K-12 students. *Review of Educational Research*, 90(3), 420-456.

Een publicatie uit 2023 is een aanvulling op ons onderzoeksrapport uit 2022. Deze nieuwe inzichten zijn in deze fiche opgenomen:

- Van der Sande, L., van Steensel, R., Fikrat-Wevers, S., & Arends, L. (2023). Effectiveness of interventions that foster reading motivation: A meta-analysis. *Educational Psychology Review*, 35(1), 21.